

1/2020

BESKYDY

zpravodaj chráněné krajinné oblasti

Jasoň dymnívkový. Foto: F. Jaskula

**Chceme vodu v krajině, místo
toho máme suché lesy**

**Beskydy v dobách
koronavirových**

Radhošťská ovčí dálnice

Další louky pro hmyz

Dostává se Vám do rukou nové číslo Zpravodaje. Protože je pro rok 2020 číslem jedním, bude i jeho obsah průřezem toho nejdůležitějšího, co se v Beskydech odehrálo. Myslím, že tento rok nám jen tak z paměti nevyumizí. Koronavirová pandemie a následná karanténa zásadně změnila chování lidí. Namísto sportovních, společenských, kulturních akcí a času stráveného v nákupních centrech, začali lidé vyhledávat zdravé prostředí hor, lesů, přírody, zkrátka volný prostor... Mnohem silněji jsme si začali uvědomovat význam a důležitost čerstvého vzduchu, krásy krajiny, možnosti svobodného pohybu bez roušek po horských pěšinkách... Desetitisíce lidí vyrazily do Beskyd projet se na kolech, sbírat houby nebo se jen projít. Ne všichni se dokázali v horách chovat ohleduplně k druhým a k přírodě. Pod nápory návštěvníků kolabovala parkoviště a příjezdové cesty k oblíbeným místům. Lesní zvěř zažívala krušné chvíle bez klidu. Na druhou stranu se ukázal nečekaný a důležitý význam chráněných oblastí pro zdraví a psychickou pohodu nás všech. Mnozí jsme si začali ještě více uvědomovat, jaký poklad Beskydy představují.

František Jaskula

Chceme vodu v krajině, místo toho máme suché lesy

Miroslav Kubín, Michaela Běčáková

Les je úžasné místo. Chodíme do něj na houby, na procházky, zasportovat si nebo za prací. Východy a západy slunce nad jeho úrovní jsou dechberoucí. Mlžná podzimní rána slibují košík plný hub. Ale jakmile začne v horách bouřit a přičene se prudký déšť, je lepší „sbalit kufry“ a rychle se vrátit domů nebo z domu raději vůbec nevycházet.

Právě za vydatných dešťů se v lesích dějí zásadní procesy, které na druhý den po bouřce už těžko uvidíme. Všechny spádníkové cesty pro stahování dřeva (tzv. přibližovací linky – foto 1) se náhle mění v potoky plné bahna a kamení. Brzy ale není po vodě ani vidu, ani slechu. Dokonce i v samotné lesní půdě mnohdy chybí.

Poradí si sama...?

Hustou sítí lesních cest a přibližovacích linek jsme krajinu dokonale odvodnili a stále v tomto trendu pokračujeme. V lesích mnohdy používáme těžkou techniku na velké ploše (foto 2). Snažíme se ušetřit na lidských zdrojích a používat pro práci v lesích stroje, ale už nedomyšlíme, jak zdevastovanou krajinu po sobě necháváme a kolik peněz bude její rekultivace stát. Říkáme si: „Příroda si s tím poradí sama“. Ano, poradí, po svém. Na zhutněných plochách vytvoří proudící voda nejdříve hlubší rýhy, později zářez

(foto 3) a místo toho, aby voda zasákla hlouběji do půdy a zůstala v ní po dobu dnů, týdnů nebo měsíců, tak během několika minut končí v potoce. A níže v údolí může způsobit povodeň. Proces je to rychlejší, než by si kdo myslel. Nevěříte? Tak se za deště vydejte na vlastní průzkum do lesa. Čím prudší svah si k pozorování vyberete, tím lépe. Uvidíte, jak každá linka vytváří za deště vlastní potůček, ty jak nabírají na rychlosti a stékají se dohromady. Mnohdy v nich teče více vody než v samotném, přirozeném, potoce!

Když se konečně mraky rozestoupí, zůstávají po nich hluboké erozní rýhy a hromada kamení a bahna (dříve lesní půdy) na cestách, v horším případě na zahradě, ve sklepě nebo v garáži. Tyto rýhy fungují jako drény, kterými voda odtéká z krajiny i za horkých letních dnů. Voda, která by měla být v půdě, která by měla pomáhat ochlazovat les, nám tak mizí pryč z krajiny.

První vlaštovky

Abychom nezůstali pouze u teorie, úvah a seminářů, rozhodla se Správa CHKO Beskydy k činům. Bez dobrých dlouhodobých vztahů s vlastníky půdy by to ale nešlo tak dobře. Dali jsme společně hlavy dohromady kupříkladu s Biskupstvím ostravsko-opavským, které již v minulých letech hledalo efektivní možnosti, jak na vyprahlých holinách, které

1) Přibližovací linky slouží k rychlejšímu stahování dřeva v lesích, zároveň ale velmi efektivně odvádějí vodu z krajiny.

2) Příklad nevhodného hospodaření v lesích. Pramenná oblast byla rozježděna těžkou technikou. Po zhutněné půdě a vyjetých kolejkách odtéká voda pryč z lesa.

3) Stačí dvoudenní intenzivní déšť a přibližovací linka se zahloubí až o 1,3 m.

4) Pohled z dronu na přibližovací linku, která byla upravena pro potřeby zadržení vody v krajině pomocí systému na sebe navazujících tůní. Tímto opatřením došlo k akumulaci 150 000 l vody (zdroj Voda pro les, voda pro lidi).

byly znovu osázeny stromy, vodu co nejdéle udržet. Letos se nám tak podařilo začít s realizací 70 tůní, několika zasakovacích pásů a přehrázek na starém odvodňovacím kanále. Zdrojem financí je Operační program Životní prostředí. Současně s tímto projektem jsou na jiných místech realizovány desítky podobných akcí, které pomohou vrátit a udržet vodu v beskydských lesích. Tyto drobnější projekty jsou financovány z Programu péče o krajinu.

V květnu 2020 se na severním svahu Velkého Javorníku narušila nepoužívaná přibližovací linka na stahování dřeva. Na sedmdesát metrů dlouhém úseku bylo experimentálně vyhloubeno 28 tůní (foto 4), každá o rozměru 3×4 m a hloubce od 0,1 do 0,6 m. Přepážky mezi jednotlivými tůněmi byly ztuhlé. Voda má čas zasáknout, ta přebytečná odtéct pomalu do lesa. V tůních bylo zadrženo přibližně 150 m³ vody (foto 5) a útočiště v nich najdou i vzácní obojživelníci, zejména čolci a kuňky. Unikátní opatření po slovenském vzoru od Štefana Vaľa realizovali lesní dělník Ondřej Brož a bagrista Radek Štěpán. Není zapotřebí rekultivovat všechny přibližovací linky. Stačí vybrat ty, které se dlouhodobě nebudou využívat. A těch je „naštěstí“ spousta.

V říjnu 2020 proběhly další čtyři větší realizace. První, rekultivace pěti přibližovacích linek o přibližné délce 1,3 km, se nachází na severním svahu Velkého Javorníku. Druhá, podobná akce, proběhla na Jablunkovsku, a to se souhlasem vlastníka pozemků, Lesů České republiky. V rámci třetí akce byly vybagrovány čtyři tůně o celkové rozloze 1 100 m², a to opět na pozemcích Lesů České

republiky. A čtvrtá větší aktivita proběhla na pozemcích Městských lesů Rožnov p. R., kde bylo zrekultivováno 1,5 km nepotřebných přibližovacích linek. Vzniklo přibližně 615 jam a zasakovacích pásů. Bez těchto opatření by po linkách ročně oteklo z lesa 4 500 m³ vody a přibližně jednou tolik z přerušených pórů v uměle vytvořených svazích nad cestami (foto 6).

V roce 2020 se v rámci výše uvedených akcí podařilo v CHKO Beskydy zadržet minimálně 13 500 m³ vody, což odpovídá 13 500 000 litrů vody. Celkové náklady na rekultivaci nepoužívaných přibližovacích linek byly 500 tis. Kč. Pro srovnání, nádrž obdobného objemu by stála 13–20 mil. Kč.

Jsmo přesvědčeni o tom, že kombinace různých vzájemně propojených opatření může současnému neuspokojivému stavu našich lesů významně pomoci. ■

5) Čelní pohled na rekultivovanou nepoužívanou přibližovací linku systémem tůní, který brání kontinuálnímu odtoku povrchové vody po jinak ztuhlé lince.

6) Hloubka zasakovacích jam a šířka stabilizačních hrázek se odvíjí od sklonu terénu. Čím je prudší svah, tím jsou jámy hlubší a hrázky širší. U zasakovacích pásů může být vryp bagru hluboký až 1,5 m. Dešťová voda se v jámách neakumuluje, ale okamžitě vsakuje hluboko do země.

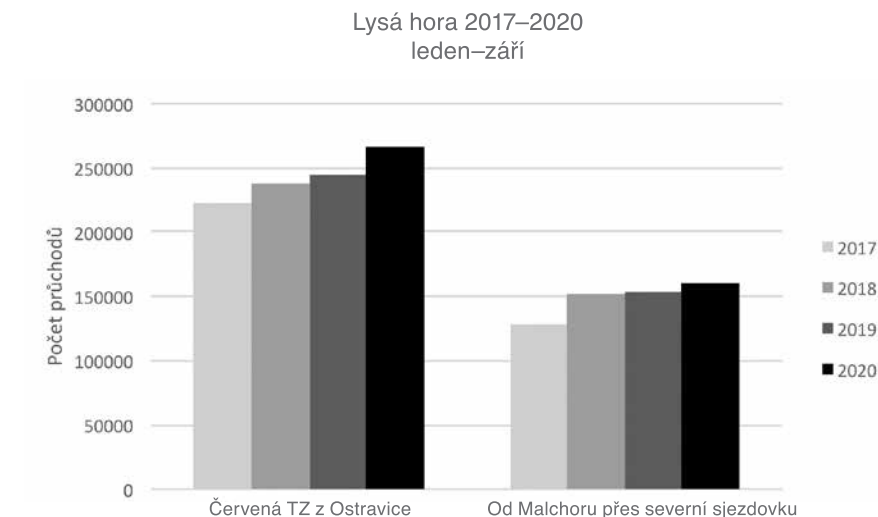
Beskydy v dobách koronavirových

Jiří Lehký

Je zřejmé, že tématem č. 1 letošního roku je epidemie nemoci Covid-19. Již od jara, kdy TO začalo, dostáváme dotazy, zda a jak se TO projevilo v horách či na přírodě. Zvířata ani rostliny chorobou Covid-19 pochopitelně netrpí, co se ale změnilo, byla struktura a především množství návštěvníků.

První dny a týdny po vyhlášení nouzového stavu a následně omezení volného pohybu osob (od 16. 3. 2020), jsme sledovali nevýdatný odliv lidí. Kdo v té době navštívil třeba hřeben Radhoště, tak potkal jen pár jednotlivců či dvojic. Všichni se vzájemně vyhýbali velkým obloukem. S jarním počasím a uvolňováním opatření se situace obrátila. Lidé začali z měst prchat do hor. Školáci měli neplánované prázdniny, řada rodičů je od monitorů počítačů, kde probíhala škola na dálku, vytáhla na procházku či túru do hor. Zvýšila se návštěvnost ve všedních dnech a postupně i o víkendech. Bylo poznat, že do Beskyd zamířili i mnozí z těch, kteří sem běžně nejezdí. Přibýlo aut, a to i na místech, kde neměla co dělat. To často komplikovalo práci lesním pracovníkům, kteří se potýkali s kůrovcovou kalamitou, a velkým vyvážecím soupřevahům překážela auta nedisciplinovaných řidičů. Jednoznačně se zvýšil počet přestupků nepovoleného vjezdu do CHKO, které naše pracoviště řešilo – na více než dvojnásobek oproti loňskému roku.

O prázdninách se pak částečně naplnily chmurné předpovědi, že lidi místo do zahraničí vyrazí do Beskyd a dalších českých hor. Nevím, jak situaci viděli třeba provozovate-

Počty návštěvníků Lysé hory se každoročně zvyšují, jak ukazují počty průchodů na všech přístupových cestách. Graf představuje údaje z červené turistické trasy z Ostravice a modré značky z Malenovic. (Údaje jsou zobrazeny pouze pro první ¾ roku, protože data za poslední kvartál roku 2020 ještě nebyla vyhodnocena.)

lé horských chat, parkovišť či turistických atrakcí, ale jen z pouhého pozorování počtu aut a lidí soudíme, že celé prázdniny tu bylo plno. Asi jako v době vrcholící houbařské sezóny nebo v době mezi vánočními svátky a Silvestrem.

„Invasi“ turistů nepřerušil ani podzimní nouzový stav. Prakticky až do začátku listopadu, pokud panovalo celkem pěkné podzimní počasí, bylo na horách (a parkovištích) stále plno.

Jednoznačně negativním důsledkem podzimní vlny koronaviru se staly problémy s odpadky. Zatímco na jaře bylo „všude za-

vřeno“, na podzim fungovalo více „okének“. Tím ale podstatně narostlo i množství jednorázového nádobí a vůbec odpadu. K tomu připočítejte obvyklé lajdáctví některých konzumentů i provozovatelů (papírová krabice či igelitový pytel na odpadky opravdu nestačí), plus na horách obvyklé větrné počasí, a hned se začnou množit stížnosti na to, že je všude spousta odpadků. A to nemluvíme ani o tom, že na některých místech (Martiňák, Prašivá a vrchol Lysé hory) fungovaly různé nelegální stánkové prodejny, které k čistotě a malebnosti Beskyd rozhodně nepřispěly. ■

K Srdci Beskyd a ke Korýtku již jen pěšky či na kole!

V závěru oblíbeného údolí říčky Čeladenky, v Podolánkách, lesníci již v březnu „posunuli“ dopravní značku omezující vjezd blíže k Čeladné. Návštěvníci hor tak mohou dojet jen k samotě Plucnarka, kde vznikla nová odstavná plocha.

V Malenovicích byl koncem srpna 2020 omezen dosud volný vjezd do údolí Satiny, na rozcestí U Korýtko. Turisté mohou odstavit svá auta na stávajících (placených) parkovištích u hotelů Rajska bouda či Petr Bezruč.

Důvody změny byly v obou případech podobné. Rozhodnutí vlastníků lesa (a cest)

podnícené stížnostmi místních. Měla by to být „výhra“ jak pro Beskydy, tak pro jejich milovníky. Ti snad ocení, že auta nejezdí „tak daleko do hor“ a oni tedy nemusí při své oblíbené túře na Lysou horu či Smrk kličkovat mezi stojícími či projíždějícími auty.

Správa CHKO žádá všechny návštěvníky Beskyd, aby věnovali zvýšenou pozornost dopravnímu značení. To se totiž může od situace v mapách či zažitých zvyklostí návštěvníků podstatně lišit a může být zdrojem zbytečných konfliktů. Obě místa jsou poměrně intenzivně kontrolována a neukáznění řidiči většinou skončí s pokutou.

Když beskydské louky utichají...

Michaela Běčáková

Z Afriky přilétá během května a v září se stěhuje zase zpět na jih. Mnozí o něm slyšeli, ale málokdo ho viděl. Chřástal polní je sice hlasitý, ale velmi skrytě žijící pták zemědělské krajiny, jehož domovem jsou zejména louky. Ideálně by měly být co nejpozději sečené, s mokřady či prameništěm. Tam totiž s oblibou až dvakrát ročně hnízdí. Tráva na takových loukách by měla být alespoň 20 cm vysoká, ale nesmí být moc hustá. To, aby se v ní chřástal mohl schovat i dobře pohybovat.

Málo místa

Ruku na srdce – takových luk už v dnešní evropské krajině moc není. V minulosti se hodně odvodňovaly, aby se mohly snadněji obdělávat. S ústupem od tradičního hospodaření a nástupem moderních zemědělských strojů šlo velkoplošné sečení trávy i mnohem rychleji. Je rozdíl, jestli řada drobných hospodářů kosí svou malou louku pomalu a postupně, nebo když jeden moderní traktor nastartuje a během pár hodin lehne tráva na půlce rozlohy obce. Kvůli málu tak přicházíme o víc, než si uvědomujeme. A netýká se to jen ptáků, ale i savců, hmyzu a mnohých rostlin. Chřástal polní je v České republice zákonem chráněný silně ohrožený druh a je zároveň i evropsky významným druhem. Proto se stal jedním z předmětů

ochrany Ptačí oblasti Horní Vsacko, která se rozkládá v jižní části CHKO Beskydy, v oblasti Javorníků a Vsetínských vrchů. Chrástal není jen dospělý pták, ale i jeho hnízdo, vajíčka, mláďata a také jeho biotop. Pro naše louky se tak stává tzv. deštníkovým druhem – pod jeho ochranu se jako pod deštník schovává i řada jiných druhů živočichů či rostlin. Kromě sečení luk a zástavby krajiny chřástaly ohrožují i další skutečnosti. Jednou z nich je pastva, která jim bere vegetační kryt. Navíc kopyta pasoucích se zvířat mohou přímo zlikvidovat hnízda se snůškami. V posledních letech stále aktuálnější hrozbou pro chřástaly se zdá být i sucho. Pokud na jaře není dostatek vláhy, tráva roste jen velmi pomalu a v době přiletu chřástalů je příliš nízká. V takovém případě se ptáci nemají kam schovat a musí letět hledat lepší podmínky pro život jinak. Přesně to se stalo i letos. V severní části CHKO byla na jaře srážkově příznivější situace, než na té jižní. Počasí tak ovlivnilo i průběh a výsledky „celobeskydského“ sčítání chřástala polního, které v letošním roce Správa CHKO Beskydy ve spolupráci s ornitology organizovala po letech na území celé chráněné krajinné oblasti.

Nepřekvapil, nepotěšil...

Přes dvacet mapovatelů se vydalo na 60 předem určených tras a snažili se získat

přehled nejen o počtu volajících samců, ale i o stavu zemědělské krajiny. Mapování začalo na konci května a za příhodných nočních podmínek se pokračovalo i v červnu. Poloha každého volajícího samce byla zaznamenána do náleзовé databáze a následně ihned využita pracovníky Správy CHKO k ochraně hnízdiště formou vyjednání odsunu seče alespoň po dobu prvního hnízdění. Výsledky nás nepřekvapily, ale rozhodně ani nepotěšily. Dlouhodobý značný pokles populace jednoho z evropsky neohroženějších druhů ptáků je patrný i u nás. Více než polovina mapovacích tras byla zcela bez chřástalů a např. v Rožnovské brázdě byli letos chřástalové hlášení pouze z širšího okolí Rožnova pod Radhoštěm. Je to jedna z mála tradičních lokalit, která jim, zdá se, dlouhodobě vyhovuje. Celkem bylo letos v CHKO a nejbližším okolí zaznamenáno přibližně 70 volajících samců, což je pro představu počet v minulosti udávaný jen pro Ptačí oblast Horní Vsacko zaujímající přibližně ¼ rozlohy CHKO.

V přírodě však není nikdy nouze i o příjemná překvapení. Na samotném začátku sčítání se podařilo na nejlepší frenštátské lokalitě pro chřástaly odchytit za účelem kroužkování dva samce. Jeden z nich však na noze již hliníkový ornitologický kroužek měl. V roce 2018 byl kroužkován v podhůří Králického Sněžníku jako dospělý. ■

Pohlédnutí za Odonatodny 2020

Jiří Valušák, Václav Tomášek

Odonatodny jsou setkáním odborníků a milovníků vážek (latinsky Odonata), kteří se jednou za rok potkají a probírají nejnovější poznatky o tomto elegantním hmyzu. Letošní ročník byl již 23. v pořadí a poprvé se konal v Beskydech, a to 16.–17. července. Kromě předání nejnovějších poznatků o vážkách byly zmapovány také pro vážky zajímavé lokality mokřadního charakteru.

Celkem bylo navštíveno devět lokalit v Beskydech a jejich podhůří. Některé vznikly díky antropogenní činnosti – rybníky, odkaliště a tůně, zatímco jiné byly člověkem ovlivněny jen částečně – potoky, bažiny a nivy velkých řek. Obecně lze říci, že Beskydy tvoří pro vážky málo atraktivní prostředí. Chladné vody a relativně málo živin hostí spíše skromně početná společenstva vážek. S klesající nadmořskou výškou se však počet druhů na navštívených lokalitách zvyšoval. A tak jsme i v podhůří Beskyd našli dvě významná stanoviště, kde můžeme i během jedné sezóny napočítat přes tři desítky druhů vážek. Tedy až polovinu ze všech druhů v ČR. První z nich se nachází na západě Beskyd a jde o Choryňský mokřad, který tvoří částečně dochované historické bažiny. Ze vzácnějších druhů vážek se zde vyskytuje např. vážka jasnokvrnná či šídlatka tmavá.

Druhá velmi bohatá lokalita na vážky, kam jsme zavítali, byla na severu Beskyd a jednalo se o málo prozkoumané odkaliště v Paskově. Účelem zdejších usazovacích nádrží není primárně ochrana přírody, nýbrž uložení odpadu z průmyslové výroby v podobě strusky, škváry a kotelního prachu. Vážkám se toto prostředí zřejmě zalíbilo, což dokládá zaznamenaných 39 druhů vážek zjištěných při průzkumu v roce 2020 Jiřím Valušákem. Jen namátkou lze jmenovat kupříkladu vážku jasnokvrnnou, v. tmavokvrnnou či v. jižní. Kromě vážek se zde můžete setkat také se vzácnými ptáky jako morčák velký, kulík říční, chřástal vodní či břehule říční. Nouze zde rozhodně není ani o různé druhy obojživelníků a plazů, za zmínku určitě stojí nespočet jedinců ohrožených ropuch zelených nebo naturových druhů kuňka obecná.

V horských tůních a klauzech Beskyd jsme nacházeli spíše nevyhraněné druhy různých typů stojatých vod (průměrně pět druhů/lokalitu). Velmi často zde dominovaly především šídlo modré, šídlo kroužkované a šídlo brvonohé. V blízkosti Bečvy a dalších řek jsme našli typické zástupce tekoucích vod, jako motýlice lesklé či klínatky obecné, ale navíc také poměrně vzácný druh žijící v přírodě blízkých řekách se štěrkokamenitým dnem – klínatku vidlitou. Překvapením

byl nález teplomilného druhu nedaleko Stříteže, téměř ohroženého šídla jižního.

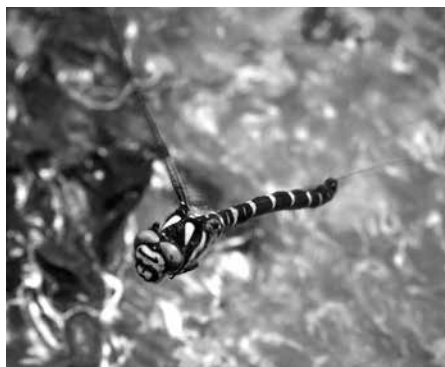
Kromě samotných koryt řek jsme prozkoumávali také přilehlé mokřiny a nivy. Na jednom z pramenišť u Hukvald jsme narazili na kladoucí samice vzácného druhu – páskovce dvojzubého, který je jednou z největších vážek u nás. Průzkumy však odhalily také neduhy některých lokalit, ať už se jednalo o projevy račích moru na Ondřejnici, nebo o záznam populace invazivní ryby střevličky východní na Hrachoveckém mokřadu, která zde decimuje život všech druhů obratlovců i bezobratlých v rybnících a tůních.

Setkání odonatologů je přínosný seminář nejen z pohledu získávání nových dat o výskytu vážek, ale také samotným setkáním lidí se společnou vášní. Je nezbytné vyměňovat si informace o nejnovějších poznatcích stran ekologie jednotlivých druhů vážek, abychom mohli lépe pečovat o jejich obydli. Stejně tak důležité je i sdílení radosti lidí vážky obdivujících, neboť pozitivní energie ve vážkách ukrýtá může pomoci nám všem, ochranou jejich prostředí. ■

Pozn. Jiří Valušák – odonatolog, student, Katedra biologie a ekologie, Přírodovědecká fakulta Ostravské univerzity

Dospělý samec šídla jižního v PP Rákosina ve Stříteži nad Bečvou. Foto: J. Babinec

Ovipozice samičky páskovce dvojzubého na řece Ondřejnici. Foto: J. Babinec

Mladý samec šídla modrého se svlečkou u jedné z vyhloubených tůní v PP Pod Juráškou. Foto: J. Babinec

Naučná stezka Radegast 4.0 – Radhoštská ovčí dálnice

Jiří Lehký

Nejnavštěvovanější naučná stezka Beskyd se dočkala již čtvrté podoby – vede prakticky po stále stejné trase a přitom je opět jiná.

Během letošního října byla dokončena rekonstrukce naučné stezky provázející návštěvníky na oblíbené hřebenovce z Pusteven na vrchol Radhoště. První naučnou stezku zde v roce 1980 vybudoval tehdejší MNV Trojanovice, na základě podkladů dodaných správou CHKO Beskydy, „jako příkladný čin péče o přírodu“, jak uváděl dobový tištěný průvodce. Tato stezka vedla od chaty na Martiňáku přes Pustevny na Radhošť, s odbočkou na Kněhyni. V duchu doby se vedle přírody hodně věnovala partyzánskému hnutí za 2. světové války.

Stezka změn

Při rekonstrukci v roce 2000 realizované ČSOP Valašské Meziříčí byla trasa a hlavně obsah pozměněny. Vznikl okruh, kdy se návštěvníci měli od kaple na Radhošti vracet po lesní cestě na jižním úbočí (pod sochou Radegasta) zpět na Pustevny. Pamětníci si možná vzpomenou charakteristický vzhled tabulí s vodorovnými zelenými pásy a hlavně s typickými obrázky od známého malíře a zoologa Ludvíka Kunce. Stezka, resp. zmíněný design, se stala vzorem, dalo by se říci

téměř „šablonou“ pro několik dalších NS v kraji, které realizovalo meziříčské ČSOP (v CHKO Beskydy např. NS Hradisko či NS Veřovické vrchy).

V roce 2007 byla stezka Správou CHKO ve spolupráci s ČSOP Salamandr zásadně rekonstruována. Praxe ukázala, že zamýšlený okruh nefunguje, a tak byla trasa zkrácena a zůstala jen na hřebenové cestě mezi Pustevnami a kaplí na Radhošti. Zásadně se změnila grafika i obsah, které více odpovídaly novým trendům v oblasti tzv. interpretace přírodního dědictví. Tedy způsobu a metod, jak návštěvníky seznamovat s přírodními zajímavostmi a jak je v době přehlcení informacemi všeho druhu zaujmout.

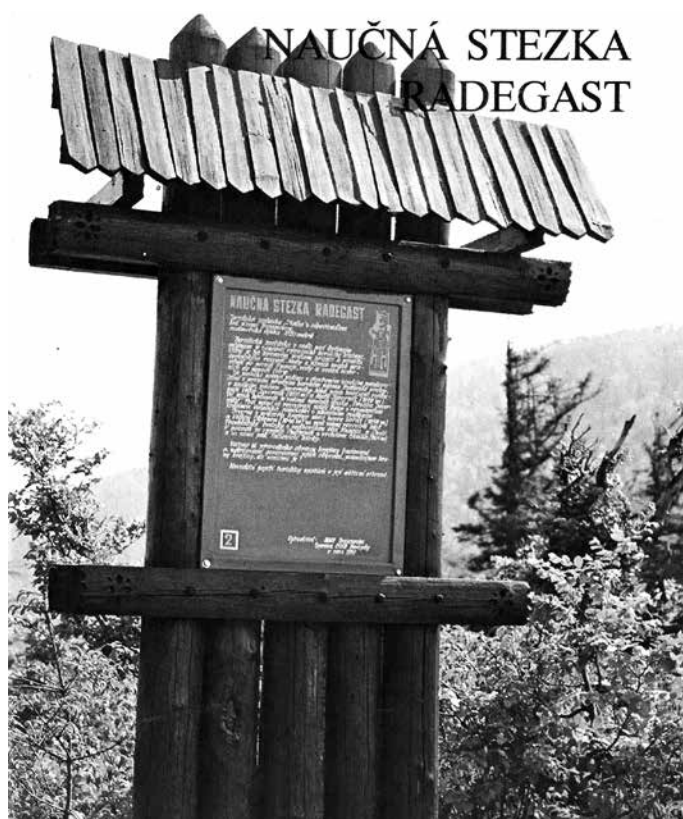
Drsné horské počasí a zub času se ovšem i přes pravidelnou údržbu podepsaly na stavu panelů. Ten, spolu s jistou „okoukaností“ stezky, přesvědčil Správu CHKO o potřebě další velké rekonstrukce. Díky finanční podpoře Mlékárny Kunín a.s. a architekta Kamila Mrvy vytvořil osvědčený tým ČSOP Salamandr (text Vojtěch Bajer, grafika Ivo Sumec) opravdu nové, dalo by se říci, že až umělecké dílo.

Lidé, ovce, příroda

Opršené a vybledlé dřevěné panely zmizely a nahradily je elegantní a vcelku nenápadné „stolečky“ s graficky zajímavě zpracova-

nou informační tabulí. Ta je ze dvou vrstev nerezového plechu, do kterého je vyřezaný text i obrázky. Obrázkem je ale i samotná tabule, která není „normálně hranatá“, ale právě použitím dvou vrstev různé graficky řezaných plechů, je plastická. Celé to působí hravě a i bez čtení textů vybízí ke zkoumání a snad i zamyšlení. Neotřelý je i oficiální název naučné stezky – „Radhoštská ovčí dálnice“. Texty i grafika návštěvníkům vypráví příběhy o zdejších horách, které by bez ovcí a lidí kolem nich nikdy nebyly Beskydami, jaké známe. Nová tvář stezky by měla „ladit“ s dalším drobným inventářem na radhoštském hřebeni (lavičky a odpočívadla, rozcestníky atd.), který zde postupně obnovují obce Trojanovice a Prostřední Bečva a na jehož podobě se aktivně podílela i kancelář výše jmenovaného architekta Kamila Mrvy. Naučná stezka se tak stala první dokončenou etapou zamýšleného „zkrásnění“ návštěvnické infrastruktury na hřebeni, dle informací ze zákulisí budou další prvky následovat v dohledné době.

Věříme, že „novou“ stezku ocení i pravidelní návštěvníci, pro které to při první návštěvě bude příjemná změna či námět k zamyšlení. A při těch dalších návštěvách pak nenápadné panely už nebudou rušit požitky z procházky po jednom z nejkrásnějších horských hřebenů u nás. ■

Takto vypadaly panely první stezky z roku 1980.

Nová stezka neruší okolí.

Lesy boha Radegasta

Aneta Valasová

Národní přírodní rezervace

Radhošť

Rozloha: 144,36 ha

Rok vyhlášení: 1955

Katastr: Trojanovice

Bájná hora Radhošť je jednou z nejmystičtějších hor v Beskydech. Od pradávna je obestřena tajemstvím. Zde měl mít svou svatyni slovanský Bůh slunce, války, ale i pohostinnosti a úrody Radegast. Byla zde prý i jeho socha z ryzího zlata, kterou slovanskí kněží po příchodu věrozvěstů Cyrila a Metoděje ukryli v podzemí. Neméně známá je i pověst o sirotkovi z Radhoště, který v rozsáhlém podzemí této hory našel zlaté rampouchy.

Pokladem, který ale Radhošť ukrývá určitě, je stejnojmenná národní přírodní rezervace. Tvoří ji pás horských lesů na prudkém severním svahu. Tím pravým bohatstvím je její pestrost. Horský smrkový les se střídá s bučinami tvořenými mohutnými buky, javory a jedlemi, ty pak rozčleňují ve stržích rostoucí suťové lesy. Drobné toky a pramenišťe spolu s navazujícími plochami na vrcholu Radhoště zase představují významná bezlesá místa, která slouží i k migraci mnohých druhů živočichů. Pramenné oblasti potoků jsou tvořeny sutí a několikametrovými bloky hornin a mají tak charakter až kamenných proudů.

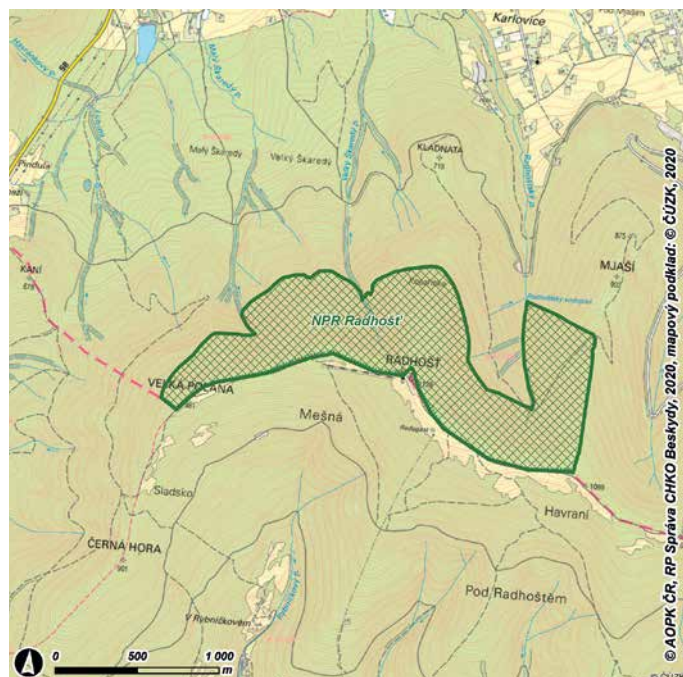
Mohlo by se zdát, že vrcholové smrčiny tu rostly přirozeně. Ale zatímco na těžko přístupných úbočích je les téměř nedotčený, na hřebeni a navazujících svazích v minulosti zmizel kvůli pastvě ovcí. A nové lesy tu vznikly vysazením až po opuštění pastvin v 19. století. Podobné je na tom i kleč, která byla na hřebeni vysazena v meziválečném období.

Velké rozpětí nadmořských výšek (660–1120 m n. m.) a různorodost se odráží také v pestrém druhovém složení ptačí říše. Vyskytují se zde druhy typické pro listnaté lesy, jako je strakapoud bělohřbetý nebo lejskek bělokrký, tak i druhy vázané na smrk, např. králíček obecný nebo křivka obecná.

Podobně je tomu také u rostlin. Kromě vzácných lesních druhů, jako je česnek hadí, tady rostou ohrožené druhy horských pastvin, např. jestřábník oranžový nebo mochna zlatá. Nechybí také druhy typické pro Karpaty – jmenujme alespoň kyčelnici žláznatou nebo šalvěj lep-kavou. Na suti jsou pak vázané keře – srstka angrešt, zimolez černý, rybíz alpský a růže převíslá.

A jak to bylo se sirotkem z Radhoště? Pověsti o podzemních prostorech mají pravdivý základ. V oblasti Radhoště jsou vytvořeny pseudokrasové jeskynní systémy. Kromě jeskyní se pseudokras v terénu projevuje různě „zborcenými“ svahy.

Kvůli zachování zdejší unikátní přírody, kde se ukrývá a rozmnožuje řada vzácných druhů živočichů, není rezervace mimo značené turistické stezky veřejnosti přístupná. Ochraňme společně tento radhošťský poklad. ■

Území je součástí domovského okrsku rysa. I další dvě velké beskydské šelmy, vlk a medvěd, zde občas zavítají. Foto: F. Jaskula

Rozsáhlá silně rozvolněná smrčina pod hřebenem je stará zhruba 160 let. Předtím byla tato plocha součástí odlesněného hřebenu. Stromy zde jsou nízkého vzrůstu, častý je výskyt souší a vrcholových zlomů. Foto: P. Popelář

Sedmikvítek evropský je typickým druhem horských smrčin. Stal se symbolem Pohorské jednoty Radhošť. Foto: P. Popelář

Vlhké prostředí listnatých a smíšených lesů vyhledává plž modranka karpatská, vzácný karpatský endemit. Foto: A. Valasová

Jeřábek lesní vyhledává přirozené smrkové lesy s členitou strukturou a hojným podrostem borůvky. V zimě můžete na hřebeni vidět jeho typické stopy, které tvoří „řetízek“. Foto: P. Šaj

Vzácně můžeme v horských smrčinách obdivovat čípek objímavý s výraznými červenými bobulemi. Roste na vlhkých místech, patří mezi liliovité rostliny. Foto: M. Popelářová

Oměj tuhá moravský je naší nejjedovatější rostlinou. V České republice se tento poddruh vyskytuje jen v Beskydech. V rezervaci roste na horských prameništích a podél potoků, ale jeho početnost posledních několik let výrazně klesá. Foto: A. Valasová

Kosmatka štítovitá je v rezervaci běžným druhem. Její plodnice je velká jen asi 0,3–1,5 cm a vyrůstá na holé zemi nebo na tlejících větvích listnáčů i jehličnanů. Foto: P. Wolf

Další louky pro hmyz

Vojtěch Bajer, Veronika Kalníková

Údolí Dinotice v obci Halenkov na Horním Vsacku patří k místům, která se ještě pořád blíží naší romantické představě Valašska. A i díky zbytku pestrosti se v něm nachází také dvě louky zařazené do projektu „Ze života hmyzu“. Jde o projekt, který se snaží zlepšit podmínky pro vzácný hmyz, především motýly. Probíhá od roku 2017, proto jste si o něm v tomto Zpravodaji mohli přečíst už vícekrát. Získal podporu z prestižního evropského programu LIFE, je nadregionální a přeshraniční a v Beskydech na něm spolupracují Správa CHKO, ČSOP Salamandr a infinity-progress.

Dinotická stráž

Jak už název napovídá, lokalitou nazvanou Dinotická stráž je docela prudký svah. Jsou zde dosud znát linie patrovitých teras, kde v minulosti drobná políčka a sady ovocných dřevin doplňovala pastva – především koz a ovcí. I proto se na dnešní louce nacházejí bochníky mravenišť porostlé mateřídouškou, což je jedna z podmínek pro vývoj vzácného modráška černoskvřnného. Ten je klíčovým druhem lokality. Nalezneme zde ale i další vzácné druhy motýlů, například hnědáška kostkovaného a perleťovce maceškového. Rozlehlá, zhruba pětihektarová lokalita, se již po několika letech projektu může pyšnit obnovenou mozaikou ovsíkových luk, pasíneků s jalovci, prameništi a drobnými mokřady, ostrůvky teplomilných křovin i oživenými sady.

Mezi zásahy, které na stráni provádíme, patří pastva, sečení toho, co ovce spást nezládnou a výřezy náletů křovin. Letos na jaře byla louka obzvláště rozkvetlá – v místech, kde se prokácelo křoví, se objevilo velké množství vstavačů mužských. Spočítali jsme úžasných 2018 kvetoucích rostlin!

Terasy U Děčků

Asi kilometr od Dinotické stráně se nachází další louka na prudkých svazích, stejně terasovitě rozčleněná bývalými poli a mezemi. Už v minulosti prováděné výzkumy ukázaly, že co se týká hmyzu, a především motýlů, jde o jednu z nejbohatších lokalit na celém Horním Vsacku. Nás opět zajímá hlavně kvůli modrásku černoskvřnnému, motýlu vázanému na určité druhy mravenců a mateřídoušku. A právě mateřídoušku jsme sem kvůli modráskovi dosazovali. Bývalo jí tu totiž mnohem více, ale když se nějakou dobu na louce nehospodařilo, hodně ubyla. Ze stejného důvodu na některých místech naopak přibyla třtina křovištní, úporná tráva, která snižuje pestrost luk. Proto se tu, jako na prvním místě v Beskydech, zkoušela metoda využití kokrhele, poloparazitické rostliny, která se naváže na kořeny třtiny, oslabí ji krádeží živin a přirozeně tak vytvoří prostor pro jiné druhy.

Ale to hlavní, co se tady děje, je pastva stádem ovcí valašek. I ta však musí být tak trochu speciální: Aby měl modrásek šanci a ovce spolu s rostlinami nespásly i jeho vajíčka,

Výsadba mateřídoušky přispívá k rychlejší obnově vybraných luk a tím i k většímu rozšíření motýlů.

musí se pastva stihnout buď do začátku léta, nebo pak až na podzim.

Má to vůbec smysl, takové „hraní si“ kvůli jednomu motýlovi? V minulosti to samozřejmě nutné nebylo, protože motýli měli v pestré mozaice krajiny s velmi různorodým hospodařením šanci přežít na mnoha místech a nevařilo, že je leckde zvířata doslova sežerou. Ale teď, kdy zůstalo už jen málo míst, kde vzácný modrásek stále létá, je takové „zahrádkaření“ potřeba. Tedy aspoň pokud chceme, aby v Beskydech byl. A co je ještě důležitější, nejde jen o modráška. Taková místa v krajině, která je jinak už docela jednotvárná a chudá, poskytují domov i mnoha dalším, často vzácným druhům živočichů i rostlin. ■

Pastva ovcí na louce U Děčků.

Jasoň dymnivkový – klenot valašských lesů

Michal Plátek

Jasoň dymnivkový je méně známý příbuzný nápadného jasoně červenookého, kterého můžeme potkat na vyhrátých skalnatých stráních slovenských nebo alpských hor. Jasoň dymnivkový nevyhledává skalnaté stepi nebo horská úbočí, ale vyžaduje přítomnost lesů a rozkvetlých luk. Lesů i luk máme, na rozdíl od vápencových skal, dostatek. A přesto je to jeden z nejohroženějších denních motýlů u nás. Proč z většiny našeho území vymizel?

Hlavní příčinu musíme hledat ve změně zemědělského hospodaření za posledních 200 let a specifických nárocích jasoně. Lidský život je poměrně krátký na to, abychom dokázali pochopit nebo zaregistrovat změny v krajině. Většina z nás tak bere jako přirozený stav přírody hluboký les, který ostře přechází v louku, pole nebo pastvinu. Taková krajina je však něco nového. Organismy jsou minimálně od poslední doby ledové adaptovány na krajinu, ve které neexistují ostré hranice. Přirozenou součástí lesa je i vítr, oheň, velcí býložravci či různí parazité od hub počínaje po hmyz, včetně kůrovce, konče. Pro člověka je pak zdrojem stavebního a palivového dřeva, v nedávné minulosti také místem, kde se pásal dobytek, získávalo se stelivo nebo se sbíraly žaludy, bukvice a další lesní plody. Lidé přetvářeli lesy na pastevní háje nebo tzv. pařeziny, což jsou formy lesa, z nichž se dá opakovaně získávat dřevo z pařezových výmladků bez nákladné výsadby nových semenáčků. Všechny krajinné prvky se vzájemně prolínaly, organismy žily v jakési pestré mozaice stanovišť. Ostré rozdělení přišlo až

Světlý les na hřebeni Javorníků – dobré místo pro jasoně. Foto: D. Hauck

s průmyslovým využíváním přírody a potřebami člověka využívat krajinu na maximum. A právě intenzivní lesnické metody a honba za kvalitním a rovným stavebním dřevem, které se lépe pěstuje v hustém lese, zahnavly populace jasonů a plejádu dalších druhů na pokraj vyhynutí. Životní cyklus tohoto motýla totiž vyžaduje přítomnost lesů, které nejsou příliš husté. V těchto světlých lesích musí růst živná rostlina dymnivka, na níž se housenky jasoně vyvíjí. Aby toho nebylo málo, potřebují dospělí motýli, které můžeme pozorovat v květnu a na začátku června, v těsné blízkosti nebo uvnitř lesů kvetoucí byliny, na kterých mohou sát nektar a získat tak energii pro rozmnožování. Poté samičky nakladou do listů v podrostu lesa vajíčka a během několika dnů hynou. Brzy na jaře dalšího roku se z vajíček vylíhnou nápadné housenky, které ožírají dymnivky, a cyklus se opakuje. V Čechách již tento motýl vyhynul a na Moravě přežívají poslední populace. Jednou z nich

je izolovaná populace na hřebeni Javorníků v okolí Portáše a Kohůtky. Motýl zde obývá mozaiku luk a lesních porostů, která je pozůstatkem hospodaření minulých generací Valachů pasoucích ve zdejších lesích a pastvinách dobytek. Vzhledem k izolovanosti je však v současnosti tato populace náchylná k vyhynutí a jakékoliv nevhodné zásahy ji mohou ohrozit. Největším nebezpečím je vysazování jehličnatých monokultur, rychlá výstavba rekreačních objektů na české i slovenské straně nebo zarůstání ploch, kde se delší dobu nepase dobytek.

Pro své specifické nároky nemá jasoň dymnivkový na různých ustláno, proto se snažíme podpořit poslední beskydskou populaci na Javornickém hřebeni v projektu LIFE Ze života hmyzu. Naším hlavním cílem je zvětšit plochu, na níž se jasoň vyskytuje. Proto finančně podporujeme vlastníky zarostlých pozemků, aby prosvětlovali vhodné lesní porosty a sekali květnaté louky v určené termíny. ■

Jasoň dymnivkový. Foto: M. Plátek

OPŽP: Karolinka, Stanovnice – mokřad

Michaela Běčáková

Město Karolinka, ležící mezi Velkým Karlovicem a Novým Hrozenkovem, na hranici se Slovenskem, nemá o přírodní krásy nouzi. O unikátnosti místa svědčí, že se na území katastru nacházejí hned tři přírodní památky a jedna přírodní rezervace. Přesto, nebo možná právě proto, se zastupitelé rozhodli investovat do projektů, které by lidem v obci zpříjemnily život.

Už dva projekty

Karolinka je prvním městem v CHKO Beskydy, které má v realizaci hned dva projekty z druhého období Operačního programu Životní prostředí zaměřené na posílení biodiverzity. Kromě revitalizace zeleně na několika plochách v centru se rozhodli přírodě vrátit 1,66 ha svého území. Plocha do té doby sloužila jako skládka zeminy a bioodpadu. I tak se tam ale začala příroda samovolně pomalu vracet. Ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy bylo na relativně malé ploše obnovou a rozšířením podpořeno hned několik různých typů stanovišť vhodných pro řadu živočichů i rostlin. Mokřadu dominuje tůň, ve které se voda drží i během období sucha. Právě zde se už druhým rokem úspěšně rozmnožuje skokan hnědý, vážky, vodní brouci a další vodní živočichové. Fakt, že voda nevytváří volnou hladinu po celé části mokřadu, není na škodu. I tyto podmínky totiž vyhovují rostlinám a živočichům, které jinde nepotkáme. Jelikož je zdejší mokřad závislý pouze na dešťové vodě, byl tomu uzpůsoben i projekt – ozelenění terénní vlny usměrňují srážkovou vodu právě do plochy mokřadu.

Kulík, pisík, tůň...

Vybudovány byly i čtyři samostatné tůně pro obojživelníky, vodní živočichy a rostliny. K nim se přidává prostor původně zamýšlené cesty, který je se svou mělkou prohřívanou vodou ideálním místem pro rozmnožování kuňky žlutobřiché – evropsky významné žabky, která lokalitu obývá. Na mokřad navazují vegetací málo zarostlé šterkové plochy, které by při tahu mohly ocenit takové druhy ptáků, jako je kulík či pisík. Zároveň jde o oblíbený biotop ještěrek a různých bezobratlých živočichů. Poblíž heliportu najdeme i luční biotop s rozptýlenými dřevinami, které slouží k hnízdění vzácných, ale i běžných druhů ptáků. V roce 2020 zde byla zaznamenána mláďata ohrožených tůňků obecných. Pro podporu ptáků hnízdících v dutinách stromů (např. sýkorky, brhlíky či lejsky) byly instalovány hnízdní budky a se speciálními budkami se myslelo také na netopýry. Na louce se vyskytují vzácnější drnoví mravenci, jejichž mraveniště často zdobí materiďouška. Další plochou, které si můžete všimnout, je

Tůň a kamenná zídka v centrální části lokality. Foto: M. Běčáková

Výsadby ovocných stromů a javorů doplňují prvky pro podporu plazů – kamenné hromadisko a hadníky. Foto: M. Běčáková

laguna – prosluněná hlinitopísčitá plocha, kterou vyhledává jak blanokřídlý hmyz, tak plazi. V průběhu projektu byla vysazena řada původních druhů dřevin – 104 stromů devatenácti druhů a 1050 keřů dvaceti druhů. Nechybí mezi nimi ani ty ovocné a bobulonosné (jabloně, hrušky, švestky, jeřáby, ptačí zob, bez aj.). Ty budou poskytovat dostatek úkrytu, možnosti k hnízdění a potravy pro živočichy. A návštěvníkům časem dopřejí stín.

Hadi a brouci

Při procházce lokalitou můžete narazit i na neobvyklé prvky. Dominantní a již z dálky viditelná je kamenná zídka. Ta je skládaná na sucho a mezery mezi jednotlivými kame-

ny využívá hmyz. Ideální je pro plazy, kteří se na ní mohou vyhřívat, využívají ji však i ptáci. Speciálně pro plazy byly vybudovány také další prvky – kamenná hromadiska a tzv. hadníky. Při procházce si všimněte, že jsou vždy společně. Zatímco hromadiska plazům slouží jako úkryt a místo pro vyhřívání, hadníky naplněné větvemi, listím a trávou, vlastně takový kompost, jsou ideálním místem pro jejich rozmnožování či přezimování. Nechybí ani hmyzí hotel nebo broukoviště, atraktivní pro brouky vázané na odumírající a mrtvé dřevo. Lokalitu naleznete v Karolince hned vedle vlakové zastávky. Mokřad je tak rozmanitý, že ať zde zavítáte kdykoliv, pokáždě zde najdete něco nového. ■

Libušín povstal z popela jako bájný Fénix

Tomáš Gross

Unikátní dominantou a architektonickou chloubou Pustevn jsou už více než 120 let objekty navržené a realizované slovenským architektem Dušanem Samo Jurkovičem – Jídelna Libušín a hotel Maměnka. Samotný Libušín po zničujícím požáru v březnu 2014 povstal z popela doslova jako bájný Fénix. A díky vědecké rekonstrukci realizované po požáru v letech 2014–2020 se jeho urbanistické řešení vrátilo k původnímu tvaru z roku 1925 a vnější i vnitřní výmalbou dokonce až do podoby původní stavby v roce 1899.

Desetitisíce návštěvníků mířících do sedla radhoštského masivu na Pustevny obdivují krásu tzv. pustevenských objektů, které jsou ve správě Národního muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, a které jsou od roku 1995 národní kulturní památkou. Jedná se o Pustevnku, Zvonici Pustevny, hotel Maměnku a především o Jídelnu Libušín. Poslední dvě jmenované stavby vznikly díky spolupráci vsetínského stavitele Michala Urbánka a slovenského architekta Dušana Samuela Jurkoviče. Obě byly postaveny ve slohu lidové secese a vznikly z iniciativy

turistického spolku Pohorská jednota Radhošť, který v rámci své činnosti mimo jiné zřizoval síť horských hotelů a ubytoven. Maměnka byla původně společnou noclehárnou s třiceti lůžky. Jídelna Libušín, pojmenovaná k počtě české kněžny Libuše, byla určena až dvěma stovkám hostů. Obě stavby byly vystavěny v letech 1897–1899 a ve 20. století prošly několika většími rekonstrukcemi. V noci 3. 3. 2014 vznikl v Libušíně požár, který způsobil poškození objektu ve velkém rozsahu. Ihned po požáru bylo rozhodnuto, že obnova Libušína bude formou tzv. vědecké rekonstrukce. Po jejím úspěšném dokončení v červenci letošního roku tedy vidíme Libušín ztvárněný do nejpůvodnější historické podoby. A to díky použití tradičních materiálů a starých technologických postupů včetně kompletně ručního opracování dřeva, za použití výhradně ručního tradičního tesařského a truhlářského náčiní. Pohled na exteriér i interiéru Libušína je díky vědecké rekonstrukci po požáru v té nejvíce autentické podobě od stavby v letech 1897–1899. Co naopak návštěvníci nevidí, jsou moderní prvky patřící dnes k Libušínu i Maměnce, které jsou ale schovány pod zemí. Jedná se především o vodní nádrž na požární vodu. Již v minu-

losti vybudovalo Valašské muzeum v přírodě na louce pod Libušínem vodní nádrž o objemu 25 m³ napájenou z vlastního, 91 m hlubokého vrtu. V rámci rekonstrukce Jídelny Libušín byla vybudována další, tentokrát požární nádrž, o objemu 250 m³, do které je přečerpávána voda z původní dvaceti pěti kubíkové nádrže na vodu. Druhým prvkem, který je pro objekty Libušín a Maměnka nový, jsou tepelná čerpadla zásobována z celkem dvanácti vrtů rozmístěných v okolí obou Jurkovičových staveb. Všechny vrty vedou do hloubky 150 m.

Rekonstrukcí Maměnky (2003) a vědeckou rekonstrukcí Libušína (2014–2020) naplnilo Valašské muzeum v přírodě svůj akční plán investic na nejbližší období. Pozornost muzejníků nyní bude směřována přímo do Rožnova na realizaci nového areálu Kolibiska a také do Frenštátu pod Radhoštěm, kde bude muzeum investovat více než 120 milionů korun na vybudování nového moderního depozitáře. ■

Pozn. Tomáš Gross – tiskový mluvčí, Národní muzeum v přírodě

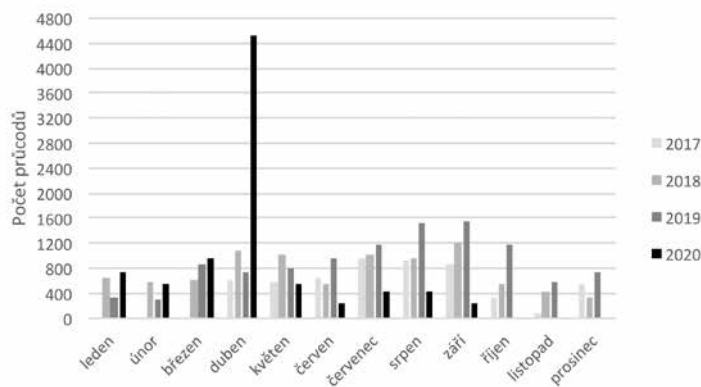
Obnovený Libušín září barvami, které v původním projektu navrhl architekt Dušan Jurkovič. Foto: archiv Národního muzea v přírodě

Loučení s Travným

Když se na Správu CHKO dostaly výsledky z automatických sčítačů návštěvnosti, zarazil nás velmi neobvyklý průběh grafu z profilu „Travný“. Ten registruje turisty, kteří zamířili po zelené značce od Visalají na vrchol. V předchozích třech letech se zde návštěvnost v jarních měsících pohybovala okolo jednoho tisíce turistů. V letošním roce byla ale najednou v průběhu jediného měsíce až čtyřnásobně vyšší.

Vysvětlení je nasnadě. Avizované zrušení turistické značky přes vrchol přimělo veřejnost, aby se šla s Travným „rozloučit“. A naše pracoviště přispělo do statistik sledování návštěvnosti opět jedním neotřelým údajem. (JMaJL)

Travný 2017–2020

Beskydský atlas v Ostravici

Až se budete chtít inspirovat, kam se v Beskydech vydat, můžete začít v Ostravici, na dvoře Beskydského pivovárku. Letos na jaře tady vznikl docela neobvyklý atlas druhů a míst. Tvoří jej 12 rozměrných plakátů, které představují vzácná zvířata a zároveň místa v okolí, kde tato zvířata žijí. Plakáty jsou připevněné na plotě, a protože je pivovarský dvůr opravdu rozsáhlý a jeho plot dlouhý, má celá nová plocha s bannery na délku více než 30 metrů. Celá akce vznikla ve spolupráci se Správou CHKO Beskydy a navazuje na další společné aktivity, které mají vést k netradiční propagaci ochrany beskydské přírody. Už dříve například Beskydský pivovárěk vydal limitované edice pivních tácků se vzácnými zvířaty nebo rostlinami, letos vznikla nová řada tácků s ohroženými motýly. (VB)

Velké šelmy v Beskydech

Loňský rok byl „medvědí rok“. Škody způsobené velkými šelmami byly většinou způsobené medvědy. Letošní rok je zase „rokem vlčím“. Škody převážně na ovčích způsobují vlci ve Slezských Beskydech (mimo území CHKO Beskydy) a na území CHKO Beskydy výhradně v Horní Bečvě. Stáda ovcí jsou zde chráněna elektrickými ohradníky, ale jejich výška (90 cm) je nedostatečná. Nedostatečné bývá rovněž napnutí ohradníku (na některých místech provedení až na 70 cm výšky) a chybí ochrana strážných psů či člověka. Každé šetření škody končí konstatováním, že ochrana stád je nedostatečná.

Na speciálních webových stránkách Agentury ochrany přírody a krajiny ČR www.navratvlku.cz byla zveřejněna pracovní verze standardu Ochrana hospodářských zvířat před útoky velkých šelem.

Ten popisuje doporučená optimální ochranná opatření, která vycházejí z dosud úspěšně realizovaných opatření v ČR i jinde v Evropě. Bude podkladem pro financování optimálních preventivních opatření z veřejných prostředků k zabezpečení hospodářských zvířat před útoky velkých šelem. (František Šulgan)

Rok orchidejí

Rok 2020 vyhlásil Český svaz ochránců přírody (ČSOP) Rokem orchidejí. Cílem bylo prostřednictvím různých aktivit, jako jsou výstavy, přednášky nebo vycházky do terénu, přiblížit veřejnosti tuto velmi zajímavou, ale ohroženou skupinu rostlin. CHKO Beskydy u nás patří k oblastem s jejich významným výskytem. V současnosti zde můžeme nalézt 28 druhů orchidejí, výskyt dalších 3 druhů je nepravidelný nebo nejistý. Jen asi 5 druhů z uvedeného počtu lze považovat za hojnější a méně ohrožené, ty zbývající patří mezi středně až extrémně ohrožené, často s výskytem jen na několika málo lokalitách. Kromě orgánů ochrany přírody se na aktivitách, které pomáhají k zachování těchto přírodních klenotů, významně podílí také nevládní organizace, především ČSOP, a samozřejmě stovky vlastníků pozemků a menších zemědělců. Jedině vzájemná spolupráce a údržba lokalit vycházející ze znalostí nároků orchidejí může zajistit přežití této jedinečné skupiny rostlin. Také na to chtěl Rok orchidejí upozornit.

Jiří Pavelka (ČSOP Orchidea Valašsko)

Beskydská tma

Před více než sedmi lety byla vyhlášena Beskydská oblast tmavé oblohy. Na rozdíl od městské noční oblohy s pár desítkami viditelných hvězd je jich možné z hřebene Gruně spatřit až 2 000. Kromě vhodných klimatických podmínek je to i nižším světelným smogem. Ten vzniká, pokud světla svítí k obloze a paprsky se rozptylují na drobných prachových nebo vodních částicích ve vzduchu. Letos poukázali astronomové na světlo zbytečně unikající z nových osvětlovacích těles na hrázi přehrady Šance. Unikající světlo, zejména v blízkosti vody, představuje silný atraktant pro noční hmyz, který se pak u světla shlukuje, poletuje a časem vyčerpáním hyne. Důležitá je i takzvaná teplota světla – čím je světlo modřejší („studenější“), tím je pro hmyz atraktivnější a nebezpečnější. Vhodnější je proto světlo „teplé“, zbarvené do žluta nebo oranžova.

Správce hráze přehrady Šance však přislíbil úpravu lamp, i když legislativa zatím upravuje osvětlení jen v národních parcích. Na podobné situace je možné využít dotaci MŽP, která je určena na šetrnější osvětlení pro obce v CHKO. (FJ)

Zahrada poznání otevřena pro veřejnost

Od června letošního roku je možno ve Valašském Meziříčí navštívit přírodní Zahradu poznání, která se nachází v areálu Valašského ekocentra ČSOP. Jedná se teprve o druhou certifikovanou přírodní zahradu ve Zlínském kraji. Slavnostním otevřením, které proběhlo v rámci celostátní červnové akce „Vikend otevřených zahrad“, se tak završilo šestileté úsilí ochránců přírody o vybudování zahrady, která bude sloužit školním dětem, studentům i dospělé veřejnosti ke vzdělávání, osvětě i jako zdroj inspirace. Od června do konce září navštívily zahradu již stovky osob. Je možné si ji prohlédnout každý všední den od 10 do 15 hodin, otevřena je i každý první víkend v měsíci od dubna do října od 10 do 17 hodin. Na jejím vybudování se podíleli kromě valašskomeziříčských ochránců přírody také ochránci přírody z Rožnova pod Radhoštěm a Hulína, studenti a dobrovolníci.

Miroslav Dvorský (ČSOP Valašské Meziříčí, www.ochranc.cz).

Osvětlení vodní nádrže Šance. Foto: J. Kondziolka

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti / Ročník XVII, číslo 1/2020. / Vychází 1-2x ročně. / Vydává ČSOP Salamandr (Za Házovkou 1819, 756 61 Rožnov pod Radhoštěm, tel.: 571 613 241, e-mail: salamandr@salamandr.info, IČ 70238723) ve spolupráci s AOPK ČR – RP Správa CHKO Beskydy (571 654 293, beskydy@nature.cz). / Náklad 1 000 výtisků. / Číslo vyšlo v prosinci 2020 v Rožnově pod Radhoštěm. / Tisk: GRAFIA NOVA s.r.o., Zašová / Grafika: sumec+ryšková, Prostřední Bečva. / ISSN 2533-5243/ NEPRODEJNÉ

Autoři článků, u kterých není jinak uvedeno, jsou pracovníky Správy CHKO Beskydy, CHKO Bílé Karpaty nebo ČSOP Salamandr / Zodpovědný redaktor: Vojtěch Bajer (ČSOP Salamandr) / Vedení redakční rady: František Jaskula a Veronika Kalníková (Správa CHKO Beskydy).

Autoři fotografií: Jan Babinec, Vojtěch Bajer, Dana Bartošová, Michaela Běčáková, Miroslav Dvorský, David Hauck, František Jaskula, Jan Kondziolka, Jiří Lehký, Michal Plátek, Pavel Popelář, Marie Popelářová, Petr Šaj, Aneta Valasová, Petr Wolf, archiv Správy CHKO Beskydy, archiv Národního muzea v přírodě, archiv iniciativy Voda pro les, voda pro lidi.

BESKYDY – zpravodaj chráněné krajinné oblasti je periodickou tiskovinou evidovanou pod MK ČR E 17444

PŘED KÝM CHRÁNÍME BESKYDY?

Když v Beskydech ještě pásli Valaši, změnili hory k nepoznání. Z karpatského hvozdu vykřesali kus malebné krajiny. V co bychom Beskydy proměnili dnes, při našich počtech a nárocích? Proto je chráníme — *pro nás*, a tedy i *před námi*. Je nás moc a Beskydy máme jen jedny.

 OK, ZAPARKOVAT NEMUSÍ BÝT SNADNÉ. TAK PŘÍŠTĚ PROSÍM PŘIJEZD DŘÍV, ZVOL SI MÉNĚ PROVAŘENÝ CÍL, VYZKOUŠEJ AUTOBUS. PLNÉ PARKOVIŠTĚ NENÍ OMLUVENKA ODŠTAVENÍ AUTA KDEKOLIV.	 BESKYDY JSOU VELKÉ A MŮŽEŠ PO NICH CHODIT, KUDY CHCEŠ. DOPŘEJ JIM PROTO KLID ASPOŇ V REZERVACÍCH. TAM CHOD JENOM PO ZNAČENÝCH STEZKÁCH.	 KDO MI ZASE JEDL Z MISTIČKY? LESNÍ PLODY V REZERVACÍCH SLOUŽÍ K MLÁNÍ I K OBŽIVĚ. ROZHODNĚ SE NEOSTÝCHEJ PONECHAT JE POTŘEBNÝM.
 LYŽÁŘI A BIKERI, PŘEKONEJTE SAMI SEBE A UDRŽTE SVÁ EGA NA UZDĚ. PRŮLET LESEM RUŠÍ A NĚKDY I ZABÍJÍ. ZVĚŘ V ZIMĚ NEMÁ VAŠÍ KONDIČKU.	 CHRRR... TŘI, DVA, JEDNA... PROČ V CHKO NEJDE VOLNĚ STANOVAT A ROZDĚLÁVAT OHNĚ? PROTOŽE VŠICHNI ZÁJEMCI O PŘÍROZNÝ ŽIVOT SE DO LEŠA NEVEJDOU.	 MĚL JSEM TĚŽKÉ DĚTSTVÍ... KRIZE MUŽSKÉ ROLE? TAKLE SE Z NÍ NEVYLÍŽEŠ. OFFROAD V PŘÍRODĚ JE TRESTNÝ A NEVKUŠNÝ. ZKUS PO SOBĚ ZANECHÁVAT ROZUMNĚJŠÍ STOPU.
 KDYŽ ZVLÁDNEŠ ZA DEN PĚTADVACET VRCHOLŮ, DONĚST SVÝCH NĚKOLIK OBALŮ K POPELNICI BY TI UŽ HRBET NEZLOMIL, CO MYSLÍŠ?	 BUDIŽ, VŠECHNO DOMŮ ODNEST NEMŮŽEŠ. ZKUS TO TEDY ZVLÁDNOUT ASPOŇ JAKO KOČKA. NIKDO FAKT NENÍ ZVĚDAVÝ NA TVŮJ VNITŘNÍ SVĚT.	 TYJO, REXIK SI TO UŽÍVÁ! NIKDO NENÍ ŽE PSA V LESE NA VĚTVI TAK JAKO LESNÍ DROBOTINA. PEJSCI, DOHLÉDNĚTE NA CHOVÁNÍ SVÝCH ROZVERNÝCH PÁNÍČKŮ!

Kéž není třeba osvětových cedulí! Děkujeme všem, kdo se podle nich chováte, ať už je čtete, nebo nepotřebujete. Vítejte v chráněné krajinné oblasti Beskydy, krajíně pro slušné lidi.

Pro ADPK ČR, regionální pracoviště Správa CHKO Beskydy v roce 2020 vytvořili: koncept a produkce CSOP Salamandr, náměty kreslo, texty a sazba Karel Meleček, kresby Petr Vyorál, tisk VUNO.

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

PŘÍRODA JE NAŠE DĚDICTVÍ | BUDOUCNOST

Nový „návštěvní řád“ CHKO, umísťovaný zatím u vybraných parkovišť.

Zpravodaj byl vydán v rámci projektu Ze života hmyzu (LIFE16 NAT/CZ/000731), který je podpořen z programu LIFE EU, Ministerstvem životního prostředí České republiky a Ministerstvem životního prostředí Slovenské republiky. Obsah vyjadřuje názory autorů a poskytovatelé dotace za něj nenesou odpovědnost.